

steeds onhoorbaar. Geen enkele maal heeft hij enig geluid laten horen.

Bij mijn derde bezoek op 29 Nov. is de vogel verdwenen. Waarheen? Er is alle grond voor het vermoeden, dat zulke echte zeevogels, indien ze door een ongelukkig toeval zo ver van hun natuurlijk element verzeild raken, vrij spoedig door gebrek aan geschikt voedsel zullen omkomen. Zal dat ook zijn lot geweest zijn?

Recente gegevens betreffende het in de omgeving van Weert op de trek voorkomen van

VISARENDEN

Pandion haliaetus haliaetus (L.)

door

J. H. H. DE HAAN

De visarend is wel een der meest markante roofvogels, die vrijwel geregeld in voor- en na-jaar de omgeving van Weert op de trek bezoeken.

Daar hij voor voedsel aan vis gebonden is, wordt hij evenals de slangenarend tot de „specialisten” onder de roofvogels gerekend en mede door de aanwezigheid van een keerteen, welke hem het vangen en het vasthouden van de prooi vergemakkelijkt, neemt hij in de systematiek der Falconidae een speciale plaats in.

De visarend is een ware cosmopoliet, die over drie rassen verdeeld, met slechts geringe afwijking in kleur en grootte, nagenoeg alle werelddelen bewoont.

De Europese vorm broedt in Europa in hoofdzaak in het Noord-Oosten van dit werelddeel, zodat hij in het Zuidelijk deel van de Balkan, Italië, Frankrijk, België, Engeland, Nederland, Denemarken en Zwitserland als broedvogel ontbreekt, echter wel weer in Spanje en op de eilanden in de Middellandse Zee als zodanig wordt aangetroffen. De voor ons meest dichtbij gelegen broedplaatsen bevinden zich in Duitsland, waar hij volgens Niethammer geregeld in Oost- en Westpruisen, Pommeren, Mecklenburg en Brandenburg broedvogel is.

Deze visarenden hebben hun winterkwartier in Zuid-Azië en in Afrika. Ze bereiken deze gebieden langs twee wegen. Voor wat de Oostelijke populatie betreft langs de Adriatische Zee, terwijl de Westelijke populatie haar weg over de West-Europese landen via Spanje zoekt.

Aangaande de in Nederland waargenomen

VISAREND IN JEUGDKLEED.

Weert, September 1946.

Praep. foto De Haan.

visarenden beschikken we over minstens een vijftal vondsten van geringde vogels, die alle van Zweedse afkomst waren t. w.

Hollandsdiep — 2 Sept. 1942 — *Limosa* Jrg. 20. p. 183
Oirschot — Sept. 1942 — idem
Smilde (Dr.) — 15 Aug. 1947 — *Limosa* Jrg. 23. p. 365
Biervliet — 30 Aug. 1947 — *Ardea* Jrg. 38. p. 81
Venlo — ± 20 Sept. 1949 — *Limosa* Jrg. 23. p. 365

Terugmeldingen van in Zweden geringde visarenden zijn ook nog bekend uit Denemarken, België, Frankrijk en Spanje, zodat dus o.m. de Westelijke trekroute voor de Zweedse visarenden door het ring-experiment onwederlegbaar is aangetoond.

Ook van andere roofvogelsoorten, die hier doortrekken, zijn exemplaren uit Zweden afkomstig en ik zou in dit verband hier nog een sperwer, *Accipiter nisus nisus* (L.), willen memoreren, die op 23 April 1951 met gebroken vleugel op het landgoed „Het Kruis” te Nederweert werd aangetroffen en die aan de gekwetste vleugel bij de breuk was voorzien van een aluminium plaatje, dat als opschrift droeg: S. V. Jägare Förbundet, Sweden Nr. 15685. Naar

mij de Heer Nils H. Höglund te Bergvik (Zw.) mededeelde, betrof het hier een op 14 Juli 1948 te Strömsund, in Noordelijk Jämtland op de 64ste breedtegraad als nestjong gemerkte vogel. Er zijn in de loop der laatste jaren nog enige ringresultaten bekend geworden betreffende Zweedse sperwers, die in Nederland werden aangetroffen.

Van de waarnemingen, die omtrent het voorkomen van visarenden op de trek in de omgeving van Weert gedurende de laatste jaren zijn gedaan, laat ik hier een opsomming volgen, die ten dele gebaseerd is op eigen observaties, voor het merendeel aan de Baanen te Nederweert en op het vennencomplex op en nabij de terreinen van de Kempense Zinkmaatschappij te Dorplein-Budel; verder is ze ontleend aan mededelingen van de Heer van Nie te Aalst, alsmede aan opgaven, welke ik in de literatuur, in hoofdzaak in *Ardea* en *Limosa*, vermeld vond.

Ik ben uitgegaan van de najaarstrek 1945, daar het hier in de oorlogsjaren dikwijls niet mogelijk was waarnemingen te verrichten.

Vóór 1940 gold de visarend vóór ons land bepaald als zeldzaam, zodat Dr G. J. van Oordt en J. Verwey in „Voorkomen en trek der in Nederland in het wild waargenomen vogelsoorten” in 1925 vermelden: „Tegenwoordig blijkbaar aanmerkelijk zeldzamer dan vóór 1908”, terwijl ook Hens hem in zijn „Avifauna” (1926) voor Limburg als zeldzaam vermeldt.

Het wil mij voorkomen, dat de vrij plotse-linge vermeerdering van het aantal gedane waarnemingen, die ook elders in ons land, o.a. nabij de visvijvers op de Veluwe, valt te constateren, voor een groot deel te wijten is aan de door de oorlogsomstandigheden bij onze oosterburen zo ongeveer tot 1951 opgeborgene jachtgeweren.

Thans ziet echter de toekomst voor deze prachtige vogels er weer heel wat minder rooskleurig uit. Volgens de laatste gegevens, welke ik aantrof in het zo juist verschenen werk van O. Uttendörfer: „Neue Ergebnisse über die Ernährung der Greifvögel und Eulen” wordt zelfs het voortbestaan van de visarend als broedvogel in Duitsland min of meer bedreigd. Zo telde b.v. een bepaald gebied in Pommeren in 1930 14, in 1937 nog slechts 4 broedparen. Uttendörfer zegt daaromtrent: „Schuld daran, ist der starke Abschuss, dem der Fischadler „ausgesetzt ist, wenn er auf seinem Herbstzug

„Fischteiche besucht. So wurden 1924 bei Celle „14, an einem Mecklenburgischen Teichgebiet „jährlich etwa 20 abgeschossen oder gefangen. „Nach Berndt (1951) werden allein in den „südöstlichen Viertel von Niedersachsen alljähr- „lich schätzungsweise 50 Fischadler getötet!”

Veel sympathieker is daartegenover de houding van onze Nederlandse visvijver-bezitters, die ondanks het bezoek van visarenden aan hun visvijvers voor deze dieren een grote gastvrijheid tentoonspreiden.

De voorjaarswaarnemingen, zoals die hier vermeld worden, liggen allen na 31 Maart. Ik wil er nog op wijzen, dat Horst Siewert in „Zur Brutbiologie des Fischadlers” ten aanzien van de aankomstdatum van de visarend in het broedgebied in de Mark Brandenburg vermeldt, dat deze met grote regelmatigheid in de laatste dagen van Maart of bij uitgesproken ongunstige weerstoestand na een strenge winter in de eerste dagen van April plaats heeft. Horst Siewert tekent daarbij aan, dat de voorjaarstrek in Oost-Pruisen in April en begin Mei valt, „so handelt „es sich bei den zulätzt ziehenden wohl um „nordische Brutvögel, die auf dem Zuge noch „in Deutschland verweilen, bis auch in ihrem „Brutgebiet die Seen und Flüsse eisfrei gewor- „den sind”.

Ook hieruit zou men dus moeten besluiten, dat het broedgebied van de hier in de tweede helft van April en zelfs later doortrekkende visarenden in de meer Noordelijker regionen gelegen is.

We zien ze hier bijna steeds alleen doortrekken, hoewel vooral in het najaar samenscholingen bij visvijvers voorkomen. Het paartje vormt zich eerst bij het nest, dat meestal in hoge boomtoppen gebouwd wordt. Door het soms jaar op jaar aanslepen van veel materiaal kan zulk een nest grote afmetingen aannemen.

Voorjaarswaarnemingen	Najaarswaarnemingen
1945	7 Sept.—ong. 15 Oct. '45 2 ex. Beuven nabij Someren (<i>Ardea</i> Jrg. 34, pag. 385).
1946	September '46 1 ex. Weert-Swartbroek. 1 Sept. '46 1 ex. Beuven nabij Someren (Van Nie). 2 Sept. '46 1 ex. Visvijvers Valkens- waard (Van Nie).

1947

- 18 April '47
1 ex. Dorplein-Budel.
15 Mei '47
1 ex. Visvijvers Valkenswaard (Ardea jrg. 38, p. 81).
1 Juni '47
1 ex. Visvijvers Valkenswaard (Ardea jrg. 38, p. 81).

1948

- 11 April '48
1 ex. Sarsven-Baanen, Nederweert.
18 Mei '48
1 ex. Visvijvers Valkenswaard (Ardea jrg. 40, p. 86).

1949

- 2 April '49
1 ex. Leende-Heeze (N.B.) (Van Nie).
18 April '49
1 ex. Baanen-Nederweert.

1950

- 13 April 1950
1 ex. Beuven nabij Someren (Ardea jrg. 40, pag. 86).
16 April 1950
1 ex. Visvijvers, Valkenswaard (Van Nie).

1951

- 20 April '51
1 ex. Baanen-Nederweert.

13 Aug. '47

- 1 ex. Visvijvers Valkenswaard en 1 ex. aldaar doodgevonden (Van Nie).
17 Aug. '47
1 ex. Visvijvers Valkenswaard (Ardea jrg. 38, p. 81).
24 Sept. '47
2 ex. Visvijvers Valkenswaard (Ardea jrg. 38, p. 81).
1 ex. Weert-Altweertheide levend gevangen ♀ juv.

10 Sept. '49

- 2 ex. Visvijvers Valkenswaard (Van Nie).
1 ex. Beuven nabij Someren (Van Nie).
Omstreeks 20 Sept. '49
1 ex. Venlo (Limosa jrg. 23, pag. 365).
2 Oct. '49
1 ex. Visvijvers Valkenswaard (Van Nie).
1 ex. Beuven nabij Someren (Van Nie).
13 Oct. '49
Minstens 6 stuks, waarvan eens 5 tegelijk gezien. Visvijvers Valkenswaard (Van Nie, Limosa jrg. 22, p. 386).
14 Oct. '49
3 ex. Visvijvers, Valkenswaard (Van Nie, Limosa jrg. 22, p. 386).

16 Sept. '50 en later

- 1 ex. Baanen, Nederweert. September 1950
In de buurt van Maeseyck (B) twee ex. geschoten.
1 te Eelen - 1 te Ophoven.

17 Aug. '51 en later

- 2 ex. Visvijvers, Valkenswaard (Limosa Jrg. 24, pag. 105).
2 Sept. '51
1 ex. Dorplein-Budel.
25 Sept. '51
1 ex. Baanen-Nederweert.
10 Oct. '51
1 ex. over Valkenswaard (Van Nie).

1952

- 5 April '52
1 ex. Baanen-Nederweert.
6 April '52
1 ex. Visvijvers Valkenswaard (Limosa Jrg. 25, pag. 160).

1953

- 4 April '53
2 ex. Visvijvers, Valkenswaard (Van Nie).
12 April '53
1 ex. Beuven, Someren (Van Nie).
2 ex. Baanen-Nederweert.
18 April '53
1 ex. Roeventerpeel, Weert.

Einde Juli, Augustus en in Sept. '52 meerdere malen een exemplaar gezien. Visvijvers, Valkenswaard (Van Nie).
19 Sept. '52
1 ex. Beuven, Someren (Limosa Jrg. 25, pag. 160).

Op enige van de hier vermelde waarnemingen wil ik nog nader ingaan. Zo werd het exemplaar van 24 September 1947 te Weert-Altweertheide door een landbouwer aangetroffen, terwijl het dier op de grond zat langs een waterlozing. De vogel deed geen moeite om weg te komen en de man wist niets beters te doen, dan hem een onderdak te verschaffen. Na een dag werd hij door een passerende jager meegenomen naar Weert. Deze liet mij hieromtrent nog dezelfde dag bericht geven. Aan de visarend was niets te merken. Hij keek zeer rustig om zich heen of hij al jaar en dag aan omgang met mensen gewend was. Hij deed ook geen pogingen om te vliegen. Een daar rondlopende hond trok wel zijn aandacht. Als deze erg dicht in zijn buurt kwam zette hij zijn veren op en bleek dan ook alleszins paraat om zich zo nodig te verdedigen. Geen enkele verwonding viel te constateren, terwijl ook niets op ziekte duidde, hoogstens dat hij een der vleugels iets lager liet zakken dan normaal. Het was voor mij toen niet mogelijk om op korte termijn aan verse vis te komen en voor de veiligheid van de visarend, die reeds enkele dagen geen voedsel had gehad, achtte ik het gewenst, dat hij zo spoedig mogelijk in een milieu terecht kwam, waar men in staat was hem behoorlijk te verzorgen.

Met medewerking van de eigenaar, die wel genegen was hem aan mij af te staan, was ik in de gelegenheid, Pandion reeds 's anderen-daags op transport te stellen naar Artis. Naar ik later vernam, is deze vogel daar spoedig, zonder voedsel te hebben gebruikt, gestorven.

Hij werd doorgegeven aan het Zoölogisch Museum te Amsterdam. De doodsoorzaak heeft men nimmer kunnen vaststellen. (Zie ook P. A. Hens, Avifauna der Ned. Prov. Limburg 3de aanvulling 1948).

Visarenden schijnen echter zeer moeilijk gevangenschap te verdragen. In „Die Raubvögel Europas” zegt Engelman: „Die alt eingefangenen sollen sich nie eingewöhnen, auch wenn man ihnen lebende Fische in einen Wasserbehälter hinsetzt; sie magern bald ab und gehen ohne ersichtliche Ursache ein. Nestlinge gewöhnen sich angeblich nur sehr langsam dahin”. Hieruit blijkt, dat dan toch wel uiteindelijk het lot van deze vogel bezegeld was, hoewel in de Berlijnse dierentuin Dr Heinroth erin geslaagd is een aanvankelijk door Engelman verpleegde visarend nog maandenlang in het leven te houden.

Voor al tijdens de voorjaars trek verblijft een visarend gewoonlijk slechts enkele ogenblikken boven een ven. Betrekkelijk zelden duurt dan zijn bezoek wat langer, wanneer hij de tijd neemt om zijn prooi in die omgeving te verorberen. Bij de najaars trek ligt dit vaak anders, zo o.a. in September 1950 toen een visarend meerdere dagen in Nederweert verbleef. Deze vogel zag ik voor het eerst, toen ik op 16 September 1950 de Baanen te Nederweert bezocht. Hij zat op een paaltje, dat in het water stond en was bezig met het verorberen van een vis. In dit terrein is hij ongeveer een week gebleven en daar hij na het vangen van zijn prooi steeds weer op dezelfde plaats neerstreek, bood hij mij toen volop de gelegenheid hem in zijn doen en laten gade te slaan. De weersomstandigheden waren in die dagen slecht. Harde winden woelen nagenoeg onophoudelijk uit Zuid- en Zuidwestelijke richting, terwijl de korte perioden van zonneschijn werden gevolgd door onweersachtige regenbuien. Of de slechte weerstoestand deze roofvogel al die tijd hier heeft gehouden, dan wel het aantrekkelijk tafeltje-dek-je is moeilijk uit te maken, doch ik vermoed wel dat de combinatie van beide factoren daaraan niet vreemd is geweest. Immers ook elders bij visvijvers, zoals o.a. uit de bovenvermelde door de Heer van Nie verstrekte gegevens overduidelijk blijkt, en ook op de Veluwe is bij deze vogelsoort het tijdens de najaars trek voor kortere of langere tijd gebonden blijven aan een bepaalde visrijke omgeving meerdere malen geconstateerd. Zelfs

werden gevallen van overwintering in ons land gemeld.

Voor mijn waarnemingen stelde ik toen mijn 10 X 80 kijker in een stromijt op, waarmede ik, dank zij de enorme lichtsterkte, bij dit minder gunstige weer vrij nauwkeurig getuige kon zijn, enerzijds van het heerlijke schouwspel, dat het behendig jagen van deze vogel op vis biedt; anderzijds van de maaltijd, die ik, als van de andere zijde van een tafel, kon gadeslaan. De vogel was zeer schuw en uiterst behoedzaam, iets wat men van zijn soortgenoten wel vaker, doch niet steeds pleegt te zeggen. Ik geloof niet, dat het mogelijk was hem dichterbij dan 80 m. te naderen. Op 18 September heb ik eens zijn uithoudingsvermogen op dit punt getest. Hij merkte mij echter reeds van verre op en onderbrak onmiddellijk zijn culinaire bezigheden om mij verder geen ogenblik meer uit het oog te verliezen. Hoe dichterbij ik hem naderde, hoe verder hij zijn kop naar voren strekte om ten slotte, toen ik mij toch nog op een behoorlijke afstand bevond, met de prooi in zijn klauwen weg te vliegen. Dit geschiedde echter niet spontaan en ik kreeg de indruk dat hij zich nog enige keren moest bedenken, of het naderend gevaar zich mogelijk nog zou kunnen afwenden, alvorens hij op de wieken ging.

Toen ik op 20 September d.a.v. weer bij de Baanen kwam, had hij opnieuw een vis in zijn klauwen. Zich gestoord ziende, vloog hij op en streek neer op een stuk akkerland, waar hij het langer dan een half uur uithield, in gezelschap van een tiental kraaien, die rondom hem naar voedsel zochten, doch zich niet verstoutten de prooi, die hij al die tijd in de klauwen hield, te genaken en er trouwens ook geen belangstelling voor toonden. De visarend keek intussen angstvallig rond, en zette zijn maaltijd eerst voort, toen hij weer naar zijn oude kropplaats op de in het water staande weipaal was teruggevlogen.

De stromijt, die ik als observatiepost had uitgekozen, lag gunstig op het Zuiden, zodat de vogel, die steeds met de kop in de wind zat, mij voor mijn observatie daar de beste gelegenheid bood. Bovendien was mijn standplaats een paar meter hoger dan die van de visarend. Door de vele regens was het stro, dat er al ruim een jaar had gelegen, doornat geworden en ik moest mijn plaats delen met een aantal spinnen, in hoofdzaak wolfspinnen. Op ongeveer anderhalve meter hoogte zat nog een veldkrekel en ook een

bruine kikker, die zich vermoedelijk hier in dit natte stro al een genoegelijke winterslaap gedroomd had, doch zich nu in deze illusie ernstig bedreigd zag.

Rondom in het akkerland zaten graspiepers, geelgorsen, groenlingen en nog enkele tapuiten, zwierven grote troepen kneuen rond en lieten overtrekkende veldleeuweriken zich horen. Op de afrastering van de weide voor me zaten enkele roodborsttapuiten. Tussen het vee trippelde een tweetal gele kwikstaarten. Zo was dan de encensering van dit tafereel, waarboven zware wolkenmassa's voortjoegen.

Als het de arend zo zoetjes aan weer nodig leek om te gaan fourageren, vloog hij eerst laag over het water op ruim een meter hoogte naar de andere zijde van de plas, steeg dan snel schuin tegen de wind op, om zich vervolgens tegen de wind in op jacht te begeven. Gewoonlijk duurde het dan niet lang of hij stond reeds te „bidden” in de lucht, met naar omlaag gestrekte poten. Vermoedelijk had hij dan reeds een vis bemerkt. Wanneer deze zich in een voor hem gunstige positie bevond, schoot hij onmiddellijk met weer aangelegde poten schuin omlaag, om zich na een kleine zwenking als om zijn aanvalspositie nog even te corrigeren, nu met naar voren gerichte klauwen in het water te storten, zodat dit hoog opspatte. De visarend verdween hierbij soms voor een moment tussen het opspattende water of zelfs onder de waterspiegel.

Als regel had hij reeds de eerste de beste keer succes. In dat geval kwam hij met de vis — steeds een voorn, die hij altijd met de kop naar voren en met beide klauwen vasthield —, weer zeer laag over het water aanvliegen om zijn oude kropplaats in te nemen. Na slechts enkele meters gevlogen te hebben, schudde de vogel telkens het water uit de veren, een manoeuvre, waarbij eerst vleugels en lichaam en onmiddellijk daarna de kop een beurt kreeg. Tweemaal nam ik waar, dat de vogel zich nog eens opnieuw tot vlak boven de waterspiegel liet zakken, eenmaal na een vergeefse, en eenmaal na een geslaagde stoot. Het dier liet toen zijn poten (waarin dus eenmaal een prooi) nog eens even door het water gaan, als om deze af te spoelen. Het op de prooi misstoten gebeurde wel eens in serie; het was er soms wel eens drie of viermaal achter elkaar naast.

Foto ontleend aan: Hans Siewert: „Zur Brutbiologie des Fischadlers”, in Journal für Ornithologie, 1941.

Ook deze visarend laat blijkbaar de prooi met de rechterklauw los bij het bereiken van de bestemming.

Ik heb niet gezien, dat hij langer dan vijf minuten van zijn paal wegbleef. Eens toen hij keer op keer missloeg, gaf hij het na vijf minuten op en keerde zonder jachtbuit op zijn paal terug, om eerst twintig minuten later opnieuw ter jacht te gaan en toen ook met meer succes.

Als de visarend met de prooi kwam aanvliegen, liet hij, bij het bereiken van de paal, steeds de vis met de rechterpoot los en landde dan met deze poot op de paal. Daarbij hield hij de linkerpoot met de prooi schuin naar buiten, zodat deze hem bij het neerstrijken niet kon hinderen. Vervolgens drukte hij de vis met de linkerpoot tegen de paal. Toen dit eens ten dele mislukte en de prooi met de kop omlaag kwam te hangen, pakte hij met zijn bek de vis bij de keel, wat deze flink deed spartelen, iets wat ook Engelman bij zijn visarend in gevangenschap zo ongeveer constateerde. Daarna liet hij zijn slachtoffer met de poot los en trok de vis zo omhoog. Toen zag ik zijn linkerklaauw weer omhoog gaan. Een moment keek ik onder tegen de uitgestrekte tenen, dan sloeg hij weer toe

en had nu de vis in de gewenste stand te pakken. Was in zoverre alles in orde, dan keek de visarend eerst nog eens in het rond of er van geen enkele kant gevaar dreigde; vervolgens bestudeerde hij zijn vangst, met zijn kop links en rechts draaiend. Dan stak hij zijn snavel in de ver openstaande vissensbek en nam de eerste hap. Soms nog een tweede keer. Daarna werd de onderkaak van de vis geliquideerd, waarvoor soms zichtbaar meer inspanning was vereist. De vogel nam deze daartoe in zijn bek vast en wong zijn kop dan eerst naar links en dan naar rechts, waarna het doel steeds bereikt was. Dan verhuisde er telkens weer een hapje in zijn maag. Hij bleek een fijnproever, die zijn prooi slechts in zeer kleine stukjes verorberde. Bij het doorslikken richtte hij de kop telkens op en keek nog eens vluchtig rond of alles veilig was. Alleen al voor het consumeren van de kop van de vis werd meer dan veertigmaal een stukje daarvan afgetrokken. Wanneer ik met de kijker van de kop van de vis niets meer kon onderscheiden, spartelde dit dier soms nog zo hevig, wanneer de visarend er het laatste stukje van aftrok, dat zijn vijand zich daarbij genoodzaakt zag de klauw opnieuw te verzetten. Door de nu absoluut vrijliggende keelopening trok de vogel vervolgens de ingewanden, inclusief de zwemblaas, als een witte sliert naar buiten en slokte ze achter elkaar naar binnen, door de kop op te wippen en dan telkens iets verder toe te happen. Dit in tegenstelling met hetgeen in Brehm's Tierleben, dl. 6, pag. 485 wordt vermeld: „Von der glücklich gefangnen Beute verzehrt er nur die besten Bissen, alles übrig lässt er liegen; einige von den Schuppen verschlingt er der Gewölbung wegen, niemals aber die „Eingeweide“.

Het dier peuzelde zijn prooi helemaal op, er telkens kleine stukjes van afscheurend. Schubben vielen hierbij vrij dikwijls omlaag, hoewel deze in hoofdzaak toch mee werden opgegeven. Ook de vinnen gingen meestal dezelfde weg. Slechts tweemaal zag ik, dat een of andere substantie moedwillig, met een zeer gedecideerde kopbeweging, uit de bek werd weggeslingerd. Daar echter alles in het water terecht kwam kon ik geen prooiresten controleren. Het maal nam gewoonlijk een uur in beslag. In zo een spanne tijds kon er veel gebeuren. Dit wist de visarend ook en zijn aangeboren voorzichtigheid liet hem geen ogenblik in de steek.

Een blauwe reiger, nog in jeugdkleed, die in de buurt van de kroppaal in het water stond, had eens op een gegeven moment de vis ontdekt, die in de klauw van de arend langs het paaltje omlaag hing. Vermoedelijk die dag zelf minder gelukkig op de jacht, liet hij een welgevallig oog op de buit van de visarend vallen. Ik zag de reiger zijn lange nek stijf naar voren strekken en zo behoedzaam met afgemeten passen zonder verder enige beweging te maken op de prooi van de visarend afstevenen. De paal stak slechts zover boven het water uit, dat hij met het boven einde ongeveer gelijk kwam met de kop van de wadende reiger. Pandion had aldra de boze opzet van Ardea doorgrond en sloeg het naderend gevaar zeer opmerkzaam gade. Om zijn bezit te verdedigen ontbrak hem blijkbaar de moed en de lust en hij wist dan ook niet beter te doen dan met zijn prooi weg te vliegen en op een ander paaltje neer te strijken om daar zijn maaltijd voort te zetten.

Ook kieviten konden soms niet nalaten wat roet in zijn eten te doen, door onophoudelijk schijnaanvallen op hem te richten. De arend hield hen dan onafgebroken in het vizier. Soms doken ze zo rakelings over hem heen, dat hij snel in elkaar dook, met gespreide vleugels. Over het algemeen toonden de vogels schrik voor hem. Toen hij eens op een paaltje in een weide zat, zag ik een houtduif vlak bij hem op de grond neerstrijken en rustig voedsel oppikkend onder hem voorbijgaan. Als hij laag over de grond of over het water vloog, stoorde zich geen andere vogel daaraan. Maar toen een blauwe kuikendief ♂ over het riet kwam aangevlogen, kwam alles in rep en roer, en gingen de watersnippen met zes en zeven stuks tegelijk de lucht in. Deze kuikendief leek wel zeer agressief. Hij stootte, vermoedelijk spelend, op een torenvalk en liet ook de visarend niet met rust. Toen de kuikendief aanviel dook de visarend haastig in elkaar. Zijn aanvaller schoot rakelings over hem heen, om op het volgende paaltje neer te strijken. Ook kwam er nog een havik, laag over de weilanden jagend, aanvliegen; hij vloog door, langs de visarend, en vervolgde zijn weg over het water van de Baanen, waar ik hem weer uit het oog verloor.

Als deze visarend zijn maal had beëindigd, toonde hij allereerst veel belangstelling voor

zijn klauwen. Deze werden van alle kanten herhaaldelijk bekeken en van eventueel daar nog aanklevende visrestjes gereinigd.

Daarna schudde hij zijn veren eens uit en ploos energiek tussen de borstveren en onder de vleugels. Of hij richtte zich op en bleef steeds met de kop in de wind, op één poot zitten. De andere, omhooggetilde, poot dekte hij dan met zijn borstveren af. Zo zat hij dan enige tijd rond te turen.

Aan de aandacht van deze vogel ontging letterlijk niets. Een ploegende landbouwer werd zo gauw als hij bij het keren van de ploeg stond angstvallig bekeken. Liep deze weer door, dan had de vogel er geen interesse meer voor. Overvliegende vogels werden met zijn blik gevolgd, tot ze op eerbiedige afstand waren gekomen. Tweemaal zag ik hem intens de lucht op een bepaalde plaats fixeren. Ik kon echter in beide gevallen niets constateren. Als hij op zijn kroppaal zat, dan kon ik zien hoe hij zo nu en dan zijn blik vestigde op iets wat zich onder de waterspiegel voortbewoog, waarschijnlijk een vis, die hij echter van zijn zitplaats af niet bij machte was te slaan. Voor de visvangst scheen hij zuiver gebonden te zijn aan het slaan van de prooi in stootvlucht. Een gewoonweg van de paal op de prooi stoten kwam blijkbaar niet overeen met zijn aangeboren jachtinstinct.

De rust, welke hij zich na elke maaltijd gunde, duurde ongeveer een uur. Dan werd hij weer wat onrustiger en ging zijn toilet verzorgen. Als ik hem bezig zag zijn kop langs de veren te strijken, dan wist ik, dat het ogenblik weer was aangebroken, dat hij spoedig op jacht zou gaan. Dit was bijna met de regelmatigheid van een klok zo om de twee uur.

Op grond van mijn waarnemingen meen ik te mogen concluderen, dat hij per dag vijf vissen consumeerde. De grootte der gevangen voorns bedroeg ongeveer 25 cm. Alles bij elkaar is vijf vissen voor een vogelmaag een flinke hoeveelheid. Maar vis wordt vlug verteerd en de spijsvertering werkte dan ook zichtbaar met een verrassende snelheid. Soms wel reeds weer na twintig minuten werd een kalkwitte straal in een boog weggespoten.

Zo mogen we dus aannemen, dat in de tien dagen, welke deze vogel aan de Baanen heeft vertoefd, hem ongeveer vijftig vissen ten offer zijn gevallen.

Dat er naast voorns, ook nog andere vissoorten de Baanen bewonen bleek mij op 5 April 1952, toen een visarend daar een vis van grotere afmetingen sloeg, vermoedelijk een karper. Deze vis was hem te zwaar en ik zag de bruinachtige vissenrug in de klauwen van de visarend ongeveer twintig centimeter boven het wateroppervlak uitkomen. Zo werd de vis enige meters voortgetrokken, doch daarna werd hij losgelaten.

In de literatuur worden gevallen vermeld, dat visarenden bij het slaan van zware vissen, hun klauwen zo diep in de prooi slaan, dat ze niet meer in staat zijn deze eruit te trekken. Ze worden dan door de vis onder water meegesleurd en komen daarbij om. In de vissen werden dan later nog de klauwen van de onfortuinlijke visarend teruggevonden. Maar zo een vaart liep het deze keer niet.

Weert, April 1953.

Literatuur.

- Ardea — tijdschrift Nederlandse Ornithologische Vereniging.
- J. J. Audubon — The Birds of America, New York 1946.
- Brehm's Tierleben — 4e Aufl. Bd. 6. Leipzig-Wien 1910.
- Fr. Engelman — Die Raubvögel Europas. Neudam 1928.
- C. Eijkman c.s. — De Nederlandsche Vogels. dl. II. Wageningen 1941.
- P. A. Hens — Avifauna der Nederlandsche Provincie Limburg. Maastricht 1926 en derde aanvulling 1948.
- O Kleinschmidt — Die Raubvögel der Heimat. Leipzig 1933.
- Limosa — tijdschrift Nederlandsche Club van Vogelkundigen.
- Fr. von Lucanus — Rätsel des Vogelzuges. Langensalza 1929.
- G. Niethammer — Handbuch der deutsche Vogelkunde. Bd. 2. Leipzig 1938.
- G. J. van Oordt en Verwey — Voorkomen en trek der in Nederland in het wild waargenomen vogelsoorten. Leiden 1925.
- Horst Siewert — Zur Brutbiologie des Fischadlers. Journal für Ornithologie — Festschrift Oskar Heinroth Berlin 1941.
- O. Uttendörfer — Neue ergebnisse über die Ernährung der Greifvögel und Eulen. Ludwigsburg 1952.
- H. F. Witherby — The Handbook of British Birds. 3rd Ed. Vol. 3. London 1939.